

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา (Statement of Problem)

การเมืองการปกครองของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญมาสู่รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย (democracy) ที่กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จากเดิมซึ่งปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 7 ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ถัดจากนั้นในปี พ.ศ. 2476 ก็มีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย¹ นั้น ผลผลิตทางการเมืองที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนอกเหนือจาก “รัฐธรรมนูญ” (constitution) แล้วก็คือ “พรรคการเมือง” (political party) ทั้งรัฐธรรมนูญและพรรคการเมืองของไทยที่มีปรากฏนั้น มักอยู่ได้ไม่นานก็ต้องล้มเลิกไป ที่อยู่ได้นานก็ขาดเสถียรภาพและความต่อเนื่องของการพัฒนา² เป็นที่ยอมรับกันว่า “ระบอบรัฐสภาไทย” ได้ให้กำเนิดพรรคการเมืองมานานกว่า 60 ปีแล้ว พรรคการเมืองไทยซึ่งเป็นสถาบันควบคู่กับประชาธิปไตยได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นพรรคแรกในรูปของสมาคม³ คือ “สมาคมคณะราษฎร” เมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติเป็นผลสำเร็จได้แล้วไม่นานสมาคมนี้ได้รับการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้คำว่า “พรรคการเมือง” ยังเป็นคำใหม่เกินไปในสมัยนั้น

รากเหง้าของปัญหาการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยนั้น แท้จริงแล้วมีที่มาจากยอดของสังคมหรือชนชั้นสูง (elites) มิใช่เกิดจากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

¹ ลิขิต ชีระเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 135.

² สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 1-10.

³ กระทบ ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบบการปกครองของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 17-18.

หรือประชาชนทั่วไป การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมไทยอันเสมือนกลุ่มอภิชนนั้น กลับกลายเป็นการจัดตั้งระบอบอมาตยาธิปไตย (bureaucracy) คือการปกครองที่อำนาจทั้งหลายอยู่ในมือของข้าราชการ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการปกครองของข้าราชการ โดยข้าราชการ และเพื่อข้าราชการ⁴ ตามความที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท⁵ กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง และประเภทที่สองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การแต่งตั้ง ทั้งสองประเภทมีจำนวนสมาชิกเท่ากัน อันกลับกลายเป็นการเพิ่มอำนาจทางการเมืองและสร้างฐานอำนาจมากยิ่งขึ้นแก่ข้าราชการประจำ แม้ว่ารัฐธรรมนูญในกาลต่อมาจะเปลี่ยนแปลงมาสู่ระบอบประชาธิปไตย (democracy) ด้วยเหตุว่าผู้ที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญในขณะปัจจุบันใดก็ตาม ย่อมไม่สามารถจะไปบังคับผู้ที่มิเจตจำนงในการร่างและจัดทำรัฐธรรมนูญในอนาคตได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าจะเขียนรัฐธรรมนูญให้ผูกมัดกันล่วงหน้าไม่ได้ก็ตาม⁶ จึงไม่เป็นการแปลกแต่อย่างใดที่การเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 มาจนปัจจุบันจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระดับยอดของสังคมบนความได้เปรียบด้านต่างๆ ในระบอบอมาตยาธิปไตยในระดับอภิชน ระบอบประชาธิปไตยมาเกิดในปี พ.ศ. 2489 เมื่อกลุ่มคณะทหารที่สูญเสียอำนาจซึ่งนำโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และกลุ่มพลเรือนนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ และนายควง อภัยวงศ์ ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองผลที่ตามมาก็คือมีการแบ่งกลุ่มของผู้มีแนวความคิดที่ต่างกัน กลุ่มเสรีนิยมและกลุ่มอนุรักษนิยมจึงเกิดการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองขึ้นเรียกว่า “พรรคประชาธิปัตย์” เป็นการกำเนิดพรรคการเมืองของกลุ่มผู้ที่มีอุดมการณ์ที่คล้ายกัน⁷

⁴ ชรินทร์ สันประเสริฐ, ประชาธิปไตย อมาตยาธิปไตย ธนาธิปไตย สามเส้าการเมืองไทย รวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์ ครบ 13 ปี แห่งการก่อตั้งวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538), หน้า 46.

⁵ โปรดุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 มาตรา 65 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พ.ศ. 2483 มาตรา 3.

⁶ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, คำบรรยายในชั้นเรียนปริญญาโทวิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 พฤศจิกายน 2539.

⁷ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, คำบรรยายในชั้นเรียนปริญญาโทวิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 9 พฤศจิกายน 2539.

ในระบบอบเสรีประชาธิปไตยตะวันตกนั้น ผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งจะเป็นตัวแทนความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง พรรคการเมืองในประเทศเหล่านี้ก็คือองค์กรแห่งการต่อสู้ทางการเมืองของประชาชน และพัฒนาขึ้นมาจากการต่อสู้ร่วมกันของผู้นำทางการเมืองและประชาชน มิได้เป็นองค์กรแห่งการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจในระหว่างกลุ่มผู้ปกครองด้วยกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งกลุ่มผู้ปกครองคือกลุ่มคนที่ได้เข้ามาถือครองอำนาจรัฐแต่มิได้รับประโยชน์สุขจากอำนาจนี้ สถานะของประชาชนจึงมิใช่พวกที่มีหน้าที่คอยสร้าง “ความชอบธรรมในรูปแบบประชาธิปไตยแก่ผู้ปกครองโดยการออกเสียงเลือกตั้ง” ความชอบธรรมแห่งอำนาจของผู้ปกครองนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องความรู้สึกร่วมกันของประชาชนที่จะยอมรับอำนาจและมีศรัทธาในอำนาจต่างหาก การออกเสียงเลือกตั้งอาจถือเป็นเพียงการบ่งบอกถึงการยอมรับอำนาจของผู้ปกครองได้ในระดับหนึ่งเท่านั้นแต่จะถึงขั้นบ่งชี้ความศรัทธาของประชาชนในอำนาจด้วยนั้น เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะพิจารณากันด้วยพลังอำนาจเงินหรือศรัทธาของประชาชน⁸

ส่วนระบอบรัฐสภาของไทยนั้นก็มีแต่ความอ่อนแอขาดประสิทธิภาพล้มลุกคลุกคลานในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2490 และในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2519 สำหรับระบอบรัฐสภาปัจจุบันซึ่งเริ่มต้นหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ใน พ.ศ. 2535 นั้น คงยังไม่อาจเรียกว่าเข้มแข็ง สาเหตุของความล้มเหลวของระบอบรัฐสภานั้นต้องพิจารณาเป็นรายประเทศและแยกตามกรณี แต่ในภาพรวมนั้น สาเหตุหลักมาจากการขาดองค์กรทางการเมืองที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมพลังการเมืองของประชาชนทั้งเป็นแกนนำระบอบการปกครองได้ โดยสภาพธรรมชาติของระบอบประชาธิปไตยนั้นองค์กรที่จะมาทำหน้าที่นี้หรือมีบทบาทนี้ คือ “พรรคการเมือง” ซึ่งเป็นผลผลิตของพัฒนาการทางการเมืองและสังคมรวมทั้งประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ มิใช่เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปอันเกิดจากกฎหมายพรรคการเมืองและรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองเองก็จะต้องมีความแข็งแกร่งมั่นคงเป็นพิเศษและต้องมีน้อยพรรค เนื่องจากระบอบรัฐสภาเป็นระบอบการปกครองด้วยเสียงข้างมาก รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นจากหลายพรรคย่อมมีธรรมชาติที่อ่อนแอ แตกแยกและไร้ประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากพรรคการเมืองนั้นขาดพลังทางการเมือง

⁸ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, ประเด็นปัญหาอนาคตของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย รวบรวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์ ครบ 13 ปี แห่งการก่อตั้งวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538) , หน้า 59.

หัวใจสำคัญของระบอบรัฐสภาคลาสสิกจึงอยู่ที่ การมีระบบพรรคการเมืองน้อยพรรค โดยเป็นระบบสองพรรคการเมืองใหญ่และก็เป็นพรรคการเมืองที่มีวินัย ในระบบสองพรรคใหญ่นี้ รัฐบาลคือรัฐบาลของเสียงข้างมากที่มาจากพรรคเดียวกัน โอกาสที่รัฐบาลจะเป็นรัฐบาลเข้มแข็งมี เสถียรภาพและมีประสิทธิภาพก็มีมาก อย่างไรก็ตามข้อสังเกตก็คือระบบพรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็น ระบบสองพรรคหรือหลายพรรค ต่างก็เป็นผลผลิตของการเมืองและสังคมของแต่ละประเทศซึ่งใช้ ระยะเวลายาวนาน⁹ ในบริบทหนึ่งนั้น พรรคการเมืองของไทยไม่อาจยืนยงคงอยู่เป็นสถาบันทางการเมือง ต่อเนื่องกันไปอย่างพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยนั้นก็เนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลาย ประการ ทั้งที่พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ถือเป็นกลไกในระบบการเมืองที่สำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย ความสำคัญของปัญหาในกรณีของพรรคการเมืองไทยอันเนื่องมาจากการนำระบอบรัฐสภาคลาสสิก มาใช้นั้นมีความรุนแรงกว่าในประเทศภาคพื้นยุโรปมากมาย พรรคการเมืองก็อาจยังไม่ใช้พรรค การเมืองที่แท้จริง คงมีสภาพเป็นเพียงกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองที่จัดตั้งกันขึ้นมาเพื่อแสวงหา อำนาจในประโยชน์ส่วนตนและของกลุ่ม พรรคการเมืองไทยจึงมีจำนวนมากมายและสามารถขยาย จำนวนออกไปได้เรื่อยๆ ตามการขยายตัวของกลุ่มทุนและผลประโยชน์ทางธุรกิจการเมือง¹⁰

ปัญหาการที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย มีการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง เลือกตั้งในอัตราที่ต่ำนั้น ถือเป็นข้อสังเกตหนึ่งว่าการเมืองไทยยังขาดองค์กรหรือสถาบันทางการเมือง ที่คอยทำหน้าที่กระตุ้นเตือนประชาชนให้มีความตื่นตัวทางการเมือง และจัดการในการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนให้มีความเป็นกลุ่มก้อนมีผู้นำนักและมีระเบียบ ลักษณะปัญหาที่สำคัญ ที่สุดของพรรคการเมืองไทย คือ การขาดองค์กรที่ซับซ้อนพอที่จะเผชิญกับความรับผิดชอบที่เพิ่ม ขึ้นมาอย่างรวดเร็วได้¹¹ ปัจจัยสำคัญอีกหลายประการที่มีผลกระทบต่อความเป็นสถาบันของพรรค การเมือง ได้แก่ การบริหารภายในของพรรคการเมืองยังขาดประสิทธิภาพ การแตกแยกภายในพรรค การที่พรรคการเมืองไม่ได้มีการทำงานอย่างต่อเนื่องและการที่พรรคการเมืองยังไม่สามารถสร้าง ฐานมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁹ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, ประเด็นปัญหาอนาคตของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย, หน้า 60-62.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

¹¹ สุจิต บุญบงการ, ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเอกสารการสอนชุด วิชาปัญหาการเมืองไทยปัจจุบัน หน่วยที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช, 2540), หน้า 98-102.

ความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของพรรคการเมือง มีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาประชาธิปไตย หากพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาองค์กรของตนเองให้เป็นสถาบันขึ้นได้ (institutionalization) ปัญหาในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็หมดไป แต่ในความเป็นจริง พรรคการเมืองไทยเท่าที่ผ่านมามีลักษณะของการรวมตัวและจับขั้วกันอย่างหลวมๆ ของนักการเมืองโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และมักไม่ยึดโยงกับประชาชนอันเป็นสภาพที่ทำให้เกิดพรรคการเมืองขึ้นเป็นจำนวนมาก และก็แตกแยกกันเองภายในพรรคจนเกิดสภาพอ่อนแอ¹²

ในเชิงปทัสสถาน (normative) หรือบรรทัดฐานที่ดีที่ควรจะเป็นนั้น¹³ พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองเดียวที่เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารประเทศ เป็นกลไกที่ทำให้ประชาธิปไตยปรากฏขึ้นเป็นจริงในระบบการเมือง ถ้าพรรคการเมืองสามารถทำหน้าที่อย่างมีคุณภาพก็ย่อมสะท้อนถึงคุณภาพประชาธิปไตยด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ขาดไม่ได้ในระบอบประชาธิปไตย¹⁴ ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง ส่วนหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเพราะมีระบบพรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็งเป็นสถาบันหลักในการปกครองประเทศ ดังที่เป็นอยู่ในแถบยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา¹⁵

¹² นิโรจน์ ขอบงประเสริฐ, “ฝักฝ่ายทางการเมือง : ศึกษากรณีการแบ่งแยกฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์”, (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 2-3.

¹³ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, คำบรรยายในชั้นเรียนปริญญาโทวิชา วิธีวิทยาการวิจัยทางรัฐศาสตร์ภาคทฤษฎี, คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 5 กรกฎาคม 2539.

¹⁴ กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), คำนำ.

¹⁵ บุญธรรม เลิศสุชีเกษม, “ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย”, (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 3.

แต่ในเชิงประจักษ์ (empirical) หรือในสภาพจริงที่เป็นอยู่นั้น¹⁶ ลักษณะของพรรคการเมืองไทยโดยทั่วไปมิได้มีพื้นฐานอยู่ที่การสนับสนุนของประชาชน ของกลุ่มอิทธิพลใด หรือของกลุ่มผลประโยชน์ใดอย่างแท้จริง

นักปรัชญาการเมืองท่านหนึ่งวิเคราะห์ถึงพรรคการเมืองว่า

“ในอเมริกานั้น ประชาชนมอบหมายอำนาจของตนแก่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร คณะลูกขุนเองก็เป็นผู้ลงโทษคนที่ทำผิดกฎหมาย ในสหรัฐอเมริกาเสียงข้างมากปกครองในนามของประชาชน อันเป็นลักษณะเช่นเดียวกันในทุกประเทศที่ประชาชนเป็นใหญ่ เสียงข้างมากนี้โดยหลักการแท้จริงแล้วมาจากพลเมืองผู้รักความสงบสุข ผู้ซึ่งตั้งด้วยความโน้มเอียงที่ดี โดยการมีส่วนร่วมที่ดี มีความจริงใจที่ต้องการให้เกิดความเจริญในชาติของตน แต่เขาเหล่านั้นก็อยู่ในท่ามกลางการเรียกร้องที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาจากพรรคการเมืองซึ่งพยายามแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุน”¹⁷

ท่านผู้นี้คือ อเล็กซิส เดอ ทอกเกอวิลล์ (Alexis de Tocqueville) ซึ่งได้ทำการศึกษาสังคมประเทศสหรัฐอเมริกาหลายแง่มุม ในบริบทของยุคก่อนสงครามกลางเมืองนั้น จึงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการเกิดกลุ่มในสังคมอเมริกันซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มที่เกิดในฝรั่งเศสและอังกฤษ เมื่อชาวอเมริกันในทุกวัย ทุกอัตภาพ และแนวความคิด ต่างล้วนพากันตั้งสมาคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายในเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรม ศาสนา ศิลธรรม ทั้งเรื่องจริงจังและไม่สำคัญ ทั้งที่มีจุดประสงค์ใหญ่และเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับในฝรั่งเศสแล้ว การดำเนินกิจกรรมที่ใหม่จะมีรัฐบาลเป็นหัวแรง ส่วนในอังกฤษจะมีขุนนางในท้องถิ่นเป็นหัวแรงแต่ในอเมริกาแล้วสมาคมซึ่งเป็นการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลที่ต่างมีความเสมอกันจะเป็นหัวแรงสำคัญ¹⁸

Tocqueville ได้แบ่งกลุ่มหรือสมาคมออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเรียกว่า “สมาคมทางการเมือง” (political associations) และประเภทที่สองเรียกว่า “สมาคมทางสังคม” (civil associations)

¹⁶ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, คำบรรยายในชั้นเรียนปริญญาโทวิชา วิวิธวิทยาการวิจัยทางรัฐศาสตร์ภาคทฤษฎี, คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 5 กรกฎาคม 2539.

¹⁷ Alexis de Tocqueville, Democracy in America edited and abridged by Richard D. Heffner, (New York : Penguin Books, 1984), p. 87.

¹⁸ มนตรี เจินวิทย์การ, สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ หน่วยที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538), หน้า 520 - 521.

ในปัจจุบันอาจเรียกประเภทแรกว่าเป็นหน่วยหรือสถาบันการปกครอง ส่วนประเภทที่สองมีข้อสังเกตว่ามีได้แก่ระหว่างพรรคการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์¹⁹

มีข้อสังเกตตามแนวความคิด Tocqueville เมื่อเห็นว่าการที่ชาวอเมริกันรวมตัวกันตั้งสมาคมนั้นเป็นลักษณะพิเศษ บริบทของสังคมอเมริกันแต่อดีตที่มีความเสมอภาคและความเสมอภาคนั้นเพิ่มมากขึ้น ปัจเจกบุคคลจะอ่อนแอมีอาจทำงานใหญ่ได้สำเร็จโดยลำพังมีความจำเป็นต้องรวมตัวกันอันเป็นพลังสำคัญ ที่สำคัญคือชาวอเมริกันได้เรียนรู้ศิลปะของการจัดตั้งสมาคมมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย การหันไปพึ่งรัฐบาลจึงเป็นหนทางสุดท้ายเมื่อจำเป็น ศิลปะของการรวมตัวกันจะพัฒนาได้ก็แต่ในหมู่ของผู้มีอารยธรรม การดำเนินงานของสมาคมในอเมริกาไม่ได้ใช้ความรุนแรง นอกจากการใช้เหตุผลในการโต้เถียง ผู้มีเสียงข้างน้อยในสังคมหรือในสภาผู้แทนราษฎร สมาคมจะเป็นเครื่องมือต่อสู้สำคัญที่ยังผลให้ฝ่ายเสียงข้างมากรับฟัง ต่างไปจากฝรั่งเศสเมื่อกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาคิดว่าเป็นตนเองเป็นฝ่ายถูกเสมอ ทั้งพร้อมในวิสัยการใช้ความรุนแรงเหมือนผู้คิดอาวุธในการต่อสู้²⁰

ข้อสังเกตที่มีความสำคัญ คือ การที่ Tocqueville เห็นว่า การดำรงอยู่ของสมาคมทางการเมืองมีความสำคัญต่อสมาคมทางสังคมมาก หากรัฐพยายามจำกัดเสรีภาพมิให้สมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองเกิดขึ้น ก็จะส่งผลให้สมาคมประเภทที่มีใช้สมาคมทางการเมืองเติบโตขึ้นได้ยากและผู้จัดตั้งสมาคมสับสนว่าเมื่อใดกิจกรรมจึงจะถูกเรียกว่าการเมืองกับเมื่อใดจึงมิใช่ แต่ในบางกรณีของการจัดตั้งสมาคมบางชนิดที่เป็นอันตรายต่อรัฐก็ต้องมิให้มีขึ้นมาเช่นกั้นการจำกัดเสรีภาพในการจัดตั้งสมาคมเมื่อพิจารณาแล้วจึงจำเป็น ในขณะที่การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งหากจำกัดมากเกินไป จะทำให้ประเทศและสังคมมีอาจพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะได้ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งสมาคมอาจมิได้เฉพาะสมาคมที่เป็น แต่หากจำกัดเกินขอบเขตก็อาจเป็นอันตรายต่อการมีสังคมอารยธรรม เพราะการมีสมาคมเป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าสังคมมีอารยธรรมเป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเสมอภาคมากขึ้นที่ส่งผลให้สมาชิกในสังคมต้องรวมตัวกันทำงานใหญ่แก่ส่วนรวม การที่สังคมอเมริกันมีปรากฏการณ์บ่อยครั้งหรือมีการจัดตั้งสมาคมมากเพราะเหตุที่ชาวอเมริกันได้เรียนรู้และพัฒนาศิลปะของการรวมตัวเพื่อใช้เป็นเครื่องมือของการต่อสู้โดยสันติวิธีในการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของผู้มีเสียงข้างน้อย (minority)

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 520.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 521.

การมีสมาคมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในทัศนะของ Tocqueville แต่ก็มีใช้ว่าคนทุกชาติจะมีวัฒนธรรมในการรวมกลุ่มเท่าเทียมกัน ในบางสังคมแล้วอาจมีโครงสร้างและอำนาจทางการเมืองบางประการที่ทำให้รัฐมีอำนาจและมีบทบาทมาก หรือมีบุคคลที่มีอำนาจสามารถทำหน้าที่แทนสมาคมเสียหมดก็ได้ ข้อสังเกตที่ตามมาก็คือสังคมการเมืองไทยอาจจัดอยู่ในประเภทที่บทบาทของสมาคมมีน้อยหากพิเคราะห์ตามเหตุผลจากแนวความคิดของ Tocqueville²¹

แซมมวล พี ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ได้อธิบายพัฒนาการของการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ภายในระบบการเมืองและแนวความคิดของความ เป็นสถาบันทางการเมือง²² ว่า “สถาบันคือรูปแบบของพฤติกรรมที่มั่นคงทรงคุณค่าและเกิดขึ้นบ่อยครั้ง องค์กรและกระบวนการผันแปรไปตามระดับของความเป็นสถาบันนั้นๆ ความเป็นสถาบันจึงเป็นขั้นตอน ซึ่งองค์กรและกระบวนการเองทำการสรรหาคูณค่าและความมั่นคงของตนเอง ความเป็นสถาบันของระบบการเมืองสามารถจำกัดความได้จากความสามารถในการปรับตัว ความสลับซับซ้อนขององค์ประกอบ ความเป็นอิสระเอกเทศของตนเอง และความกลมเกลียวเป็นกลุ่มอันเป็น มาตรการที่ใช้ในการตรวจสอบหาค่าของระดับความเป็นสถาบันขององค์กรและกระบวนการต่างๆ ได้ หากว่าแนวความคิดเหล่านี้สามารถถูกกำหนดและวัดค่าได้แล้ว ระบบการเมืองก็สามารถนำมา เปรียบเทียบได้ในเชิงของความเป็นสถาบัน” แนวความคิดของฮันติงตันนั้น ถือเป็นตำราคลาสสิก ทางรัฐศาสตร์สำคัญเล่มหนึ่ง²³ ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันทางการเมืองมาก²⁴

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 521.

²² Samuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies (New Haven : Yale University Press, 1968), p.12.

²³ หนังสือ Political Order in Changing Societies โดย Samuel P. Huntington นี้ ได้รับการจัดเข้า อันดับ “Significant Books of the Last 75 Years” ประเภท Political and Legal โดยนิตยสาร “Foreign Affairs” ฉบับ กันยายน-ตุลาคม 1997, Volume 76, No. 5, (Council on Foreign Relations, Inc. USA.).

²⁴ สิทธิพันธ์ พุทธหูน, ทฤษฎีพัฒนาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538), หน้า 21.

ปัญหาเกี่ยวกับความล้มเหลวของระบบพรรคการเมืองไทยเท่าที่ผ่านมาในอดีต²⁵ ได้มีนักวิชาการชาวต่างประเทศซึ่งประเด็นว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากลักษณะเฉพาะของคนไทยที่มีลักษณะนิสัยเป็นไปในทางปัจเจกชนนิยม (individualism) ค่อนข้างสูง จนเป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกัน²⁶ นักวิชาการบางรายได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในทางสังคมของไทยพบว่าสังคมไทยมีลักษณะความสัมพันธ์ที่กำหนดโดยระบบอาวุโส ทำให้สมาชิกซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นผู้น้อยที่ไม่อาจจะเข้ามามีบทบาทภายในพรรคได้มากนัก ส่งผลให้เหล่าสมาชิกเองก็รู้สึกถึงความผูกพันที่มีต่อพรรคการเมือง ส่วนในแง่ของระบบโครงสร้างในทางสังคมนั้นนักวิชาการมองว่าความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยน่าจะมีสาเหตุมาจากโครงสร้างสังคมแบบหลวมๆ ของไทย²⁷ รวมทั้งมีนักวิชาการที่ทดลองนำทฤษฎีที่ว่าเจ้าผู้ปกครองเป็นเจ้าของเนื้อแผ่นดินและทรัพย์สินทั้งปวง²⁸ ตามแนวทางที่ Max Weber ใช้ในการอธิบายรูปแบบการปกครองของประเทศทางตะวันออก นักวิชาการที่สะท้อนภาพของวิวัฒนาการทางการเมืองไทยได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง คือ J. L. S. Girling²⁹ ในประเด็นที่ว่าพรรคการเมืองไทยในยุคเริ่มต้นนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองนิยมที่จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของตนและเมื่อท่านเหล่านั้นหมดความสนใจพรรคการเมืองของท่านก็จะสลายตัวตามไปด้วย ในประวัติความเป็นมาของพรรคการเมืองไทยนั้นปรากฏการณ์ของการจัดตั้งพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นสลับกับการทำรัฐประหารและเมื่อมีการพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อใดการจัดพรรคการเมืองเพื่อเป็นฐานอำนาจทางการเมืองก็จะกลับมาปรากฏให้เห็นอีกเสมอ พรรคการเมืองที่เป็นตัวอย่างสำหรับความต่อเนื่องโดยไม่สลายไปพร้อมกับหัวหน้าพรรคคนนั้น ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ ส่วนพรรคการเมืองอื่นนั้นความสนใจไปภายในพรรคยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของหัว

²⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “การปรับปรุงระบบพรรคการเมืองไทย”, วารสารกฎหมาย 18 (มกราคม 2541) : 168-169.

²⁶ W. Blanchard, et al., Thailand. Its People. Its Society. Its Culture (New Haven, Connecticut, 1958), p.401.

²⁷ J. F. Embree, “Thailand-A Loosely Structured Social System”, American Anthropologist, 52, (1950), p.182.

²⁸ N. Jacobs, Modernization without Development : Thailand as Asian Case Study (New York, 1971) , p.15.

²⁹ J. L. S. Girling, Thailand. Society and Politics (Ithaca and London, 1981), Passim.

หน้าพรรคค่อนข้างมาก แม้ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะปรากฏให้เห็นถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ต้องการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่พรรคการเมืองแต่บทบัญญัติเหล่านั้นก็มิได้ทำให้ภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงไปได้มากนัก

มีคำกล่าวอยู่สองคำ คำกล่าวแรกที่ว่าพรรคการเมืองของไทยที่ดั่งขึ้นมามักอยู่ได้ไม่นานก็ต้องล้มเลิกไปโดยไม่อาจยืนยงคงอยู่เป็นสถาบันอย่างต่อเนื่องได้อย่างพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และอื่นๆ และคำกล่าวที่สองที่ว่าพรรคการเมืองในประเทศไทยขาดความเป็นสถาบันที่ต่อเนื่องเพื่อค้ำจุนระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจยังมีข้อสรุปที่ตรงกับความเป็นจริง เมื่อปรากฏว่ามีพรรคการเมืองอยู่พรรคหนึ่ง คือ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ดั่งมานาน (ตั้งในปี พ.ศ. 2489)³⁰ และยังคงมีอยู่มาตลอดจนถึงปัจจุบันถึงแม้จะต้องล้มลุกคลุกคลานมาคู่กับประชาธิปไตยแต่ก็สามารถผ่านอุปสรรคต่างๆ มาได้โดยตลอด แม้ว่าจะมีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้งหลายหนก็ตามแต่ก็สามารถดำรงฐานะความเป็นพรรคการเมืองมาตลอดไม่ล้มหายไปเหมือนพรรคการเมืองอื่นๆ การศึกษาถึงพรรคประชาธิปัตย์ในสาเหตุที่พรรคดำรงอยู่ได้มาตลอดจึงเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์และน่าสนใจ³¹

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย (Objective of the Study)

การศึกษาปัญหาในการวิจัยเรื่อง “พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงพรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยนำกรณีศึกษา (case study) จากพรรคการเมืองพรรคหนึ่งของไทย คือ พรรคประชาธิปัตย์ (Democrat Party) มาเป็นกรณีศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์การเมือง

³⁰ สละ ลิขิตกุล (ทหารเก่า), เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์การเวก, 2521), หน้า 27.

³¹ มุรธาธิ์ รักษาติเจริญ, “การก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมืองไทย” , (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 5.

2. เพื่อศึกษาในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง (A study in the development process of political institutionalization) ของพรรคการเมืองพรรคหนึ่งของไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิธีการ แนวทาง ปัญหา และอุปสรรคของพรรคการเมืองที่พัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง โดยใช้กรอบความคิดและทฤษฎีที่เป็นกระบวนการ

3. สมมติฐานในการวิจัย (Research Hypothesis)

จากการศึกษาวิจัยแนวความคิดและทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องของตลอดจนวิเคราะห์และประเมินผลการศึกษา ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยได้พัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง โดยผ่านขั้นตอนของการก่อตัวเป็นกลุ่มย่อย การขยายตัวเป็นขั้วทางการเมือง การขยายตัวด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง และการเป็นสถาบันทางการเมือง
2. พรรคประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากอุดมการณ์และการรวมตัวทางการเมืองของคณะบุคคล เพื่อผลักดันความเจริญแก่ประเทศชาติบนพื้นฐานอุดมการณ์เหล่านั้น
3. ความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคประชาธิปไตย ทำให้เกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการอยู่รอดมากยิ่งขึ้น

4. แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Research Criteria)

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปไตย” ผู้ศึกษาวิจัยได้นำแนวความคิดและทฤษฎีเหล่านี้มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองไทย³²
 - 1.1 พรรคการเมืองในระบอบการปกครองที่มีการเลือกตั้งเสรีหรือประชาธิปไตย นั้น มีความสำคัญและเป็นกลไกที่จำเป็นในการใช้อำนาจธิปไตยของปวงชน

³² อวยชัย ชบา, พรรคการเมือง เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539), หน้า 668.

1.2 พรรคการเมืองไทยมีหลายพรรค การเกิดขึ้นในรูปของพรรคสำเร็จรูปไม่ได้เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาโดยลำดับ พรรคการเมืองไทยมีจำนวนมาก ทำให้ขาดเอกภาพในการบริหารประเทศชาติ

1.3 พรรคการเมืองไทย ในกระบวนการทางการเมืองไทยเป็นสถาบันเดียวทางการเมืองที่เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารประเทศ

1.4 พรรคการเมืองไทยมีความเป็นมาในสภาพล้มลุกคลุกคลานขาดความต่อเนื่องในบทบาทและขาดการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่มาโดยตลอด ไม่มีโอกาสแสดงบทบาทหรือทำหน้าที่ในฐานะสถาบันที่ใช้กลไกในแนวทางประชาธิปไตยเพื่อสร้างสรรค์ความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เพราะความผันผวนทางการเมือง เช่น การรัฐประหาร การรักษาความสงบเรียบร้อย

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมืองไปสู่สถาบันการเมือง³³

2.1 การพัฒนาพรรคการเมืองที่จะนำไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง องค์กรประกอบที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนพรรคการเมืองมีหลายประการสำคัญ อาทิ องค์กรของพรรค กลไกของพรรค นโยบายพรรค การเงินของพรรค การประชุมของพรรค ตลอดจนความเป็นมาของพรรค

2.2 สถาบันทางการเมือง หมายถึง แบบแผนที่สะสมพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งแบบแผนดังกล่าวถูกสร้างขึ้นและคงไว้ซึ่งกิจกรรมขององค์กรทางการเมือง โดยมีลักษณะและหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองที่สำคัญอยู่หลายประการ

2.3 สถาบันทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มีความสลับซับซ้อน มีความเป็นอิสระ และมีความเป็นปึกแผ่น

5. ขอบข่ายของการศึกษา (Scope of Study)

การศึกษานี้ ได้กำหนดขอบข่ายของการศึกษาไว้ตั้งแต่การก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ ก่อนวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 เป็นต้น โดยนำพรรคประชาธิปัตย์มาเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) และบริบทของการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ จนมาถึงการเป็นสถาบันทางการเมือง

³³ จุมพล นิมมานิช, แนวคิดเกี่ยวกับสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา , 2540) , หน้า 22 .

6. ประชากรและตัวอย่างของการวิจัย

ประชากรประกอบด้วยนักการเมืองสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ โดยผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยการเลือกโดยความเจาะจง (purposive sampling) ตามเป้าหมายการวิจัย โดยเลือกเฉพาะจากนักการเมืองที่เคยเป็นหัวหน้าพรรค ได้แก่ ฯพณฯ นายพิชัย รัตตกุล รองนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร อดีตหัวหน้าพรรค นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ และนางสาวอาภรณ์ ร่องเงิน หัวหน้าสำนักงานเลขาธิการ พรรคประชาธิปัตย์

7. วิธีการและแนวทางในการศึกษาวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขั้นตอนไว้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์” ดังนี้

1. **วิธีการศึกษา** การศึกษาวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยในเชิงคุณลักษณะ (qualitative research) เป็นการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลเชิงพรรณนา รวมทั้งเป็นการเก็บข้อมูลด้านเอกสารหลายแบบอันมีที่มาจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างและมากที่สุด แล้วนำมาแยกแยะหมวดหมู่ตามลำดับของช่วงเวลา แต่ละเหตุการณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อทำการวิเคราะห์ในรายละเอียดถึงสาระสำคัญต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งตามแหล่งที่มาได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยทำการศึกษาค้นคว้า หนังสือ เอกสารของพรรคประชาธิปัตย์ บทสัมภาษณ์จากหนังสือพิมพ์

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยทำการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎีและแนวความคิด ผลการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อมาแยกแยะประเด็นให้ชัดเจน จากบทความในหนังสือ เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและพรรคประชาธิปัตย์

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้รวบรวมแล้ว จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการอุปนัย (inductive) โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่เพื่อรวบรวมได้จากการศึกษาวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นในทางทฤษฎีของกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง (process of political institutionalization)

8. นิยามความหมายของศัพท์สำคัญ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์” มีศัพท์ที่สำคัญที่ต้องได้รับการนิยาม ดังนี้

พรรคการเมือง

1. **นิยามทั่วไป** หมายถึง องค์กรทางการเมืองที่มีลำดับการบังคับบัญชา (hierarchy of command) เป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาล โดยพรรคการเมืองใช้การเลือกตั้งเป็นกลไกหลักในการแข่งขันเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจดังกล่าว พรรคการเมืองเป็นเพียงสถาบันทางการเมืองเดียวที่ได้รับความชอบธรรมจากประชาชนให้เข้ามาแข่งขันและต่อสู้เพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองตามกติกาประชาธิปไตย

2. **ความหมายของพรรคการเมืองในประชาธิปไตยตะวันตก** ตามที่นักรัฐศาสตร์ชาวตะวันตกให้ความหมายเชิงวิชาการ ว่าหมายถึง เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่นเพื่อมีปฏิสัมพันธ์และแสวงหาการสนับสนุนการเลือกตั้งจากประชาชนโดยส่วนรวม โดยมีบทบาททางตรงและสำคัญต่อการเลือกสรรบุคลากรทางการเมืองเพื่อให้ได้มา และรักษาไว้ซึ่งอำนาจ โดยคำนึงถึงหรือโดยการร่วมมือกับองค์กรอื่น

3. **ความหมายของพรรคการเมืองในประชาธิปไตยไทย** ตามที่นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ไทยให้ความหมาย ว่าหมายถึง การรวมตัวของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อร่วมกันและมุ่งที่จะแสวงหาอำนาจ เป็นที่รวมกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน รวมกันเพื่อจุดประสงค์ที่จะส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้เป็นเสียงข้างมากในสภาเมื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลและบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม

ความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง

1. **นิยามทั่วไป** หมายถึง องค์กรประกอบสำคัญที่มีส่วนเกื้อหนุนให้การดำเนินงานของพรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง ทั้งในส่วนขององค์กรพรรค กลไกของพรรค นโยบายของพรรค การเงินของพรรค การประชุมของพรรค ความเป็นมาของพรรค

2. **นิยามปฏิบัติการ** หมายถึง พัฒนาการของพรรคการเมืองจากขั้นที่เป็นกลุ่มย่อยหรือฝักฝ่าย (factions) แล้วมีการพัฒนาเป็นขั้วทางการเมือง (polarization) จนมีการขยายตัวเติบโตขึ้น (expansion) กระทั่งก้าวสู่ขั้นที่พัฒนาเป็นสถาบัน (institutionalization)

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ถึง “พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์” ผู้ศึกษาวิจัยคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทในอดีตตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์และพัฒนาการมาตามลำดับเวลาในเหตุการณ์สำคัญ
2. ทำให้ทราบถึงสาเหตุของความเจริญและการหยุดชะงักของความเจริญทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์
3. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของพรรคการเมืองเก่าแก่ที่ก้าวเข้าสู่กระบวนการของความเป็นสถาบันทางการเมือง
4. ทำให้ทราบถึงขีดขั้นระดับขั้นความอ่อนแอและความเข้มข้นของความเป็นสถาบันทางการเมือง ที่พรรคการเมืองของไทยมีความสามารถได้ไต่เต้าขึ้นสู่ระดับ
5. ทำให้ทราบถึงแนวโน้มของการที่พรรคการเมืองต่างๆ ของประเทศไทยจะพัฒนาไปสู่สถาบันทางการเมือง

10. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ในการนำเสนอผลของการศึกษาวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์ แบ่งออกได้เป็น 5 บท ดังนี้
บทที่ 1 เป็นการนำเสนอความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย สมมติฐานในการวิจัย แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ขอบข่ายของการศึกษา ประชากรและตัวอย่างของการวิจัย วิธีการและแนวทางในการศึกษาวิจัย นิยามความหมายของศัพท์สำคัญ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

บทที่ 2 เป็นการนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง ความหมายของพรรคการเมืองในประชาธิปไตยตะวันตก ความหมายของพรรคการเมืองในประชาธิปไตยไทย แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองและการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง

บทที่ 3 เป็นการนำเสนอข้อมูลของพรรคการเมืองไทยในกระบวนการทางการเมือง ความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย พระราชบัญญัติพรรคการเมืองไทย สถานะและลักษณะของ

พรรคการเมืองไทย ระบบพรรคการเมืองไทย ปัญหาของพรรคการเมืองไทย จุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของพรรคการเมืองไทย และ ความไม่มั่นคงของพรรคการเมืองไทย

บทที่ 4 เป็นการนำเสนอข้อมูลในบริบทของพรรคประชาธิปัตย์กับความเป็นมาในกระบวนการทางการเมืองไทย กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์ การก่อตัวในกระบวนการทางการเมืองอุดมการณ์ทางการเมือง บทบาทพรรคการเมืองแรกในกระบวนการทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงของพรรคประชาธิปัตย์จากอนุรักษนิยมสู่ลัทธิเสรีนิยมใหม่ เป็นการวิเคราะห์พรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันการเมืองตามขั้นตอนของ Huntington

บทที่ 5 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ